

EDİTÖRDEN

Piyasa ve devlet ilişkisinin üzerinde yeniden düşünme zamanındayız. Krizin en önemli avantajlarından birisi de, alışla geldik düşünce kalıplarının sorgulanması için fırsat oluşturması oldu. Burada ne kadar piyasa ne kadar devlet idealdir gibi bir ekonomi tarifi yapmak niyetinde değiliz. Ancak, piyasa denilince ne anlaşılması gerektiği üzerinde düşüneceğiz.

Piyasa söylemi, genellikle fiyatlar üzerinde üretici ve tüketici tercih ve davranışları dışında bir gücün belirleyici olmasına karşı çıkmaktadır. Bu karşıtlığın temel öznesi ise etkinlik ve kaynak tahsisinde optimalitenin ancak müdahalesizlik ile sağlanabileceği fikridir. Buna göre piyasa dışı aktörler(ki bu genellikle devlettir) yaptığı müdahaleler ile kaynakların tahsisinde yol açacağı bozulma ile etkinlik kaybına yol açacaktır. Bu söylem kendi içerisinde ekonomik aktörlerin bağımsız davranışlarının sürekli olarak mümkün olan en iyi performansı ortaya çıkaracağına dayanır.

Buna rağmen piyasalarda kriz olmayacak mıdır? Şüphesiz, kriz kavramının kendi içerisinde barındırdığı öngörülemeyen kırılmalar var olacaktır. Özellikle sistematik olmayan nedenlerden kaynaklanabilecek krizler her zaman söz konusu olabilir. Ancak sistematik krizler ise, ekonomik göstergelerin sağlıklı okunması ile öngörülebilir krizleridir. Bu nedenle ekonomik aktörlerin gelecek ile ilgili bekleyişlerinde sürekli olarak kırılmaların olabileceğini öngörmeleri gerekir. Firmalar, krizin varlığını ön göremiyorlarsa iki ihtimal vardır. İlki firmalar beklentilerini yanlış göstergeler üzerine inşa ediyorlardır. Bu firmaların yönetim sorunu olduğunu gösterir. İkincisi, fiyat mekanizması, iddia edildiği gibi ekonomik aktörler için etkin bir yol gösterici değildir. İlk durum firma kaynaklı bir problem olduğu için kaçınılmaz biçimde firmanın tasfiyesi gerçekleşecek ve yaygın bir olumsuzluk üretmeyecektir. Ancak ikinci durum, fiyat mekanizmasının işleyişi sorunu, halinde ekonomik sistem sorunu olduğu iddia edilebilecektir. Ancak, bu iddianın olabilmesi için de gerçekten piyasa mekanizmasının ekonomik daralmaya(krize) ait işaretleri hiç vermemiş olması gerekir.

İçinde yaşadığımız küresel krizin, işaretlerinin olup olmadığı bu açıdan önemlidir. 2000’li yılların başından beri, özellikle 2004’ten itibaren ekonomistlerin bir kısmı bu türden bir krizin çıkacağına ilişkin beklentilerini kamuoyu ile paylaşmışlardır. Mortgage ödemelerinde faizlerin yükselmesinden kaynaklanan ödeme güçlükleri ve geri dönüşlerdeki azalmalar, türev ürünlerdeki yaygınlaşması ve yüksek riskleri barındırmaları, ABD finans piyasasının dağınıklığından ve denetim eksikliğinden kaynaklanan asimetric bilginin varlığı, bir krizin ortaya çıkabileceğine ve muhtemel etkilerine ilişkin uyarılar olarak görülmelidir. Ancak buna rağmen, firmalar borçlanma ve üretim konularında aldıkları kararlarla faaliyetlerine her zamanki gibi devam ettilerse, sorun firmalara ait bir sorundur, sisteme ait değildir. Firmaların krizi öngörmeleri kendi sorumlulukları gereği iken, bunu yanlış bekleyişler nedeniyle yapamadıklarında, sorumluluğu devlete atmaları ve krizin etkilerinden kendilerini kurtarmak için devletin müdahalelerini talep etmeleri(ki bu müdahaleler çoğu zaman toplum refahı aleyhine olacaktır) etik değildir. Bekleyişlere göre ekonomik davranışları kararlaştırmak firmaların görevidir. Krizi öngöremediği için devlete yüklenmek, zararlarının karşılanmasını sağlayacak çözümler beklemek, piyasa mekanizması içerisinde faaliyet gösteren ve müdahalesizliği savunan kurumlar için önemli bir çelişkidir.